Tillæg til

Sundheds- og sygeplejefag 2

Miniordbog

Gads Forlag

A

Abdominalsmerter: mavesmerter.

Absorption: optagelse.

Alimentær opkastning: opkast, der stammer fra føde i mavesækken.

Almenvellet: det fælles gode.

Aminosyrer: kemiske forbindelser, der indgår som basale byggesten i levende organismers proteiner.

Anafylaktisk shock: shocktilstand udløst af et eller andet, som kroppen ikke kan tåle, fx medicin eller blod, og som ikke matcher modtagerens blodtype.

Analt: i endetarmen.

Anamnese: sygehistorie.

Aneurisme: en udposning på en arterie.

Angina pectoris: brystsmerter, der skyldes, at hjertemusklen mangler blod eller ilt.

Antioxidanter: stoffer, der forhindrer eller svækker skadelig iltning. Beskytter mod de frie radikalers virkning.

Anus: endetarmsåbning.

Anæmi: blodmangel. Opstår når hæmoglobinkoncentrationen i blodet bliver for lav.

Apraksi: svært ved at finde ud af, hvordan en ting eller et redskab skal anvendes.

Arteria radialis: pulsåre i håndleddet.

Arteriosklerose: åreforkalkning.

Arytmi: rytmeforstyrrelse i hjerteslaget.

Aspiration: fejlsynkning, således at fx vand kommer ned i luftrøret i stedet for spiserøret.

Astmaanfald: anfald af allergisk reaktion med åndedrætsbesvær.

Attak: et uventet tilfælde af et nyt symptom.

Autoimmun sygdom: immunreaktion mod organismens egne bestanddele.

Autoklave: en trykkoger, dvs. beholder, der kan lukke helt tæt, og som kan bruges til at sterilisere ved forhøjet tryk og temperatur (over 100 °C).

Autonomi: uafhængighed af andre eller at bestemme over egne anliggender.

Avitaminose: vitaminmangel.

B

Baclofenpumpe: en pumpe, der nedsætter spasticiteten.

Bandagering: en slags forbinding, der støtter, afstiver eller fastholder kroppens lemmer i en bestemt position.

Behovsorienteret sygepleje: tager afsæt i mennesket som et behovsvæsen. Sygeplejerskens opgave er if. denne form for sygeplejeteori at hjælpe patien-

ten/borgeren med at imødekomme de grundlæggende behov.

Blandingsinkontinens: blanding af stress- og urgeinkontinens.

Blufærdighed: at være genert og tilbageholdende, bl.a. i forhold til seksualitet og nøgenhed.

Body image: kropsbillede.

Bækkenbund: muskelplade der holder organerne på plads i bunden af bækkenpartiet.

C

CABG: Coronar Artery Bypass Grafting – en hjerteoperation, hvor der laves nye årer uden om forsnævringerne.

Caries: ødelæggelse af tandvæv, "huller i tænderne".

Cerebralt: påvirket i hjernen.

Claudicatio intermittens: smerter i lægmusklerne, fordi hjertemusklen mangler ilt.

Coilspiral: en lille spiral, der benyttes til at lukke ødelagte kar sammen med.

Colitis ulcerosa: blødende tyktarmsbetændelse.

D

Defækation: processen med at komme af med afføring.

Deklive ødemer: væskeansamlinger i de områder af kroppen, der er tættest på jorden.

Dermis: læderhuden, som ligger lige under epidermis (overhuden).

Det Nationale Begrebsråd (NBS): et råd, der er oprettet af Sundhedsstyrelsen for at skabe fælles forståelse for ord og begreber inden for sundhedsvæsenet.

Diabetes mellitus: sukkersyge.

Dilatere: udvide, afslappe.

Disakkarider: sukkerstof sammensat af to monosakkarider

Diurese: udskillelse af urin i en fastlagt periode, fx et døgn.

Dropstativ: stativ hvorpå væskebeholder til infusion hænges.

Dysfagi: synkebesvær.

E

Efterdrypinkontinens: dråber fra urinrøret efter endt vandladning.

Egenomsorg: fx at borgeren med diabetes drager omsorg for sig selv (måler blodsukker, doserer insulin osv.) under støtte og vejledning af en sundhedsperson.

EKG: Elektrokardiografi er en måling af hjertets elektriske aktivitet.

EKKO: Ekkokardiografi er en ultralydundersøgelse af hjertet.

Eksistentiel: forhold, som vedrører eller er afgørende for menneskets eksistens.

Ekspektorat: opspyt.

Ekstrasystole: hjertet slår et eller flere ekstra slag.

Ekstremitet: medicinsk betegnelse for arme (overekstremiteter) og ben (underekstremiteter).

Elevation: at hæve eller løfte noget i vejret.

Empati: Indfølelse. Evnen til at sætte sig ind i andres følelser og tanker.

Energiprocent (E%): angiver, hvor mange procent af madens samlede energiindhold, der kommer fra de enkelte næringsstoffer (fedt, protein, kulhydrat og alkohol).

Epidemi: hurtig spredning af smitsom sygdom. I Danmark regner man det for en epidemi, når antallet af sygdomstilfælde bliver fordoblet på en uge.

Epidermis: overhuden. Det yderste, beskyttende lag på huden.

Epiduralkaeter: en tynd plastikslange, der ligger i ryggen tæt ved de nerver, som bringer smerteimpulser til rygmarven.

Epigastriet: området mellem navle og brystben.

Ernæringssonde: en blød tynd slange, der lægges gennem næsen ned i mavesækken.

Ernæringsterapi: behandling baseret på kostomlægning.

Erytrocytter: røde blodlegemer.

F

Falsk inkontinens: utilsigtet vandladning pga. udefrakommende faktorer.

Farmakokinetik: læren om et lægemiddels optagelse, metabolisme, fordeling og udskillelse i den organisme, det er indgivet i. Altså hvad kroppen gør ved lægemidlet, modsat farmakodynamik, som er, hvad lægemidlet gør ved kroppen.

Fertilitet: frugtbarhed.

Fiksering: holder knogleenderne sammen, så de ikke forskubber sig.

Flebit eller phlebitis: årebetændelse.

Folkesundhed: Det Nationale Begrebsråd definerer folkesundhed som "befolkningens samlede sundhed".

Forligelighed: overensstemmelse, at noget passer sammen.

Frie radikaler: ufuldstændig kemisk forbindelse, der optræder kortvarigt under kemiske reaktioner, fx i forbindelse med iltning under stegning eller ultraviolet stråling fra solen.

Fæces: afføring.

G

Galdefarvestof: (bilirubin) giver afføringen den brune farve.

Gingivitis: tandkødsbetændelse.

Globalisering: stigende udveksling mellem verdensdelene.

Glukose: sukker.

Guiding: at føre eller lede i dagligdags gøremål.

Gynækologisk undersøgelse: undersøgelse af underlivet hos kvinder.

H

Hemianopsi: halvt synsfelt.

HEPA filter: (High Efficiency Particulate Air) et filter i støvsuger, der fjerner mindst 97% af de luftbårne partikler over 0,3 µm (mikrometer) i diameter.

Hepatitis: leverbetændelse.
Hgb: forkortelse for hæmoglobin, som er et protein i de røde blodlegemer og det stof, som gør vores blod rødt.

HIV: humant immundefektvirus. Virus, der medfører nedsat immunforsvar og kan udvikle sig til AIDS (acquired immunodeficiencysyndrome – erhvervet immundefektsyndrom).

Hjemsøgelse: i den religiøse verden betyder det at blive ramt af Guds straf.

Hjerteinsufficiens: hjertesvigt.

Holistiske værdier: værdier, der handler om at tænke i helheder, fx at behandle det hele menneske.

Hudvenlige hår- og hudplejeprodukter: produkter, der svarer til hudens pH-værdi, uden parfumer og skadelige tilsætningsstoffer.

Hyperglykæmi: for højt blodsukker.

Hypervitaminose: overdosering af vitamin.

Hypoglykæmi: for lavt blodsukker.

Hæmatemese: opkastning med blod – ligner kaffegrums, hvis der er tale om ikkefrisk blod.

Hæmatologiske sygdomme: blodsygdomme.

Hæmatologital: Hæmoglobin, trombocytter og leukocytter.

Hæmoragi: blødning, når blodkarret brister.

Håndkøbsmedicin: medicin, som kan købes uden recept fra lægen. Kan tages uden større risiko, hvis den tages på den rigtige måde.

I

I.e.: internationale enheder. Måleenheder for bl.a. insulin.

Infektion: et smitstofs (bakterie, svamp, virus) indtrængen og formering i vævet.

Infusion: et drop med væske, der gives intravenøst.

Injicere: indsprøjte.

Innovative patientforløb: forløb hvor patienten i højere grad end tidligere inddrages i pleje og behandling.

Insulin: hormon fra bugspytkirtlen, der styrer blodsukkeret ved at trække glukose fra blodbanen over i cellerne. Insulin hjælper også med at forbrænde fedt og protein.

Insulinføling: symptomer på lavt blodsukker, typisk mellem 3,5 mmol/l og 2,5 mmol/l.

Insulinfølsomhed: cellerne åbnes let for glukosen.

Insulinpumpe: en pumpe, der sørger for, at insulin frigives til blodbanen.

Integritet: sammenhæng i en persons handlinger og værdisæt.

Interaktioner: samspil med andre præparater.

Intravenøs: direkte ind i venen. Via en venflon eller et centralt venekateter.

Intravenøs væsketerapi: behandling med væske indført gennem en vene.

Irreversibel: når en proces ikke kan føres tilbage.

Isotonisk: samme opløsningsgrad som kroppens egen.

K

KAD: (kateter a demeure) permanent fx blærekateter.

Kapilærrespons: den tid, det tager for hudfarven at vende tilbage, efter at man har trykket med en finger, så et hudområde bliver tømt for blod.

Kapsler: nyreformede papbakker, som passer i form til hagen.

Kardilatation: udvidelse af blodkarrene.

Kemisk lungebetændelse: lungebetændelse, forårsaget af syreholdig mavesaft i lungerne.

Ketoacidose: forgiftning, forårsaget af for stor mængde ketonstoffer (syreforgiftning).

Ketonstoffer: ketoner, der dannes ved fedtforbrænding. Er der insulinmangel, øges fedtfor¬bræn¬dingen så meget, at der ophobes ketonstoffer i kroppen. De fleste ketoner er syrer, hvor¬for udåndingsluften hos en person med for højt blodsukker kan lugte af acetone.

Klaustrofobi: angst for indelukkede rum og områder.

Klimakteriet: kvindens overgangsalder.

Kliniske retningslinjer: en skriftlig vejledning om, hvordan handlingen bør udføres, som er formuleret på baggrund af den nyeste forskning. En standard.

Knoglemarv: alle blodets celler dannes i de knogler, der indeholder rød knoglemarv.

KOL: kronisk obstruktiv lungesygdom, også kaldet "rygerlunger".

Kombinationsbehandling: behandling med flere stoffer, som angriber HIV på hver sin måde.

Konfusion: bevidsthedsforstyrrelse (forvirring), der kan optræde ved både psykiske og legemlige sygdomme.

Kontrahere: at trække sig sammen.

Kontrainteraktioner: uforenelighed med andre præparater eller tilstande.

Kontraktur: sammentrækning med nedsat bevægelighed af muskler og led.

Kostfibre: grove og ufordøjelige kulhydrater, som kommer fra plantemateriale.

Kronisk sygdom: livslang tilstand, der kræver medicinsk eller anden behandling.

Kulderystelse: Sitren i musklerne for at nedsætte varmetabet, når kroppen forsøger at holde på varmen.

Kussmauls respiration: Anstrengt, dyb og hurtig vejrtrækning.

L

Langtidsdrænage: lukket katetersystem i fx tre uger.

Leukocytter: hvide blodlegemer.

Lipoprotein: biokemisk kompleks, der består af lipid (fedtstof) og protein.

Lokale instrukser: retningslinjer for dit ansvars- og kompetenceområde, som din leder har udarbejdet, og som gælder dér, hvor du er ansat. Her finder du også de procedurer for medicingivningen, som personalet skal følge.

M

Mammae: brysterne.

Manicure: pleje af negle på hænderne.

Medicingivning: at dosere medicin, fx fordele medicin i doseringsæsker eller trække medicin op i en sprøjte og give medicinen til patienten.

Medicinliste: En medicinliste er en oversigt, hvor man kan læse, hvilken medicin patienten får, og hvor meget, hvor længe og hvordan han skal have sin medicin.

Mellemkød: hud fra endetarmsåbningen frem mod henholdsvis kvindens kønsåbning og mandens pung (scrotum).

Melæna: afføring, der indeholder størknet blod fra mave-tarm-kanalen.

Minutvolumen: antallet af liter blod, som hjertet pumper ud pr. minut.

Monosakkarider: den enkleste type kulhydrat, der indeholder kulstof, brint og ilt. Glukose er et af de vigtigste monosakkarider.

Monoton: ensformig. Gentagelse af samme bevægelse.

Morbus Crohn: kronisk tarmbetændelse.

Morfika: morfinpræparater.

Morgenurin: den første urin efter en nats søvn.

Muskelsitren: muskelfibrene trækker sig

sammen, så der kommer små rystelser.

Mutation af virus: arvelig forandring i grundstrukturen af virus.

Myksødem: myks betyder slim på græsk. Ødem fx i ansigtet.

N

Naturlægemidler: medicin, som indeholder stoffer, der findes i samme koncentration i naturen. Skal godkendes af Lægemiddelstyrelsen.

Neglect: manglende fornemmelse af den ene kropshalvdel og af omgivelser på samme side.

Nekrose: vævsdød.

Neuropati: føleforstyrrelse.

Neurostimulatorer: mikrochips, der stimulerer nerverne.

Neurovaskulære tilfælde: Symptomer, der stammer fra nervesystemet og/eller kredsløbet.

NNR: Nordic Nutrition Recommendations eller De Nordiske Næringsstofanbefalinger. De nordiske lande har lavet fælles anbefalinger for, hvordan man bedst sammensætter kosten.

Næringsstoffer: stoffer i maden, der er grundlæggende for at opretholde kroppens funktioner.

O

Omsorgsorienteret sygepleje: sygepleje med fokus på relationen mellem patienten/borgeren og den professionelle hjælper.

Oralt: i munden.

Overløbsinkontinens: overfyldning af blæren med udsivning af urin.

P

Pacemaker: elektrisk apparat, som via elektroder i hjertet kan understøtte hjerterytmen. En pacemaker kan opereres ind under huden og kan i en kortere periode være uden på huden.

Palliativ pleje og behandling: smertelindrende pleje og behandling af en døende.

Palpere: mærke eller føle.

Pandemi: en infektionssygdom, der hurtigt spreder sig blandt mennesker over meget store geografiske områder.

Paranoide tanker: tanker om at blive forfulgt, hvor man har mistro og mistillid til andre.

Parenkymkirurgisk: kirurgi, som omfatter tarm, lever, mavesæk, milt, skjoldbruskkirtel og galdeblære. I daglig tale "mave-tarm-kirurgi".

Parese: lammelse.

Paræstesier: prikkende, snurrende eller sovende føleforstyrrelser på legemsoverfladen i en bestemt nerves udbredelsesområde.

Pean: et sakselignende instrument, der kan holde fx et gazestykke fast.

Pedicure: pleje af negle på fødderne.

Peni: generel betegnelse for mangel, fx lave hæmatologiværdier..

Peristaltik: tarmens bølgebevægelser.

Petekkier: små punktformede pletter i huden.

Polysakkarider: forbindelse mellem flere monosakkarider (kulhydrat)

Postoperativt forløb: forløbet efter en operation.

Per os: gennem munden.

Prostata: blærehalskirtel.

R

Regulerbare shunts: en speciel type af ventiler, som kan reguleres.

Rehabilitering: optimering af kroppens funktionsevne og kondition efter sygdom, samt forebyggelse eller reduktion af handicap.

Rectum: endetarmen.

Religion: et samfunds eller en kulturs organiserede tilbedelse af en gud, guder eller overmenneskelige kræfter og den livsopfattelse og de ritualer, der knytter sig hertil.

Remedier: de genstande, der skal bruges til at udføre en procedure. Det kan være en tandbørste, vaskeklude, sæber, kam etc.

Reponering: at sætte knogleenderne rigtigt sammen igen efter brud.

Reproduktiv: formeringsdygtig.

Residualurin: urin, der bliver stående i blæren efter endt vandladning.

Resistent: modstandsdygtig

Resorption: når væsken suges tilbage til fx kroppen.

Respirationsfrekvens: antal vejrtrækninger pr. minut.

RIK: ren intermitterende kateterisation, en-gangs-kateterisation med intervaller, tømning af blæren.

S

Sakralmarven: den del af rygmarven, der forløber i bækkenpartiet.

Screening af ernæringsrisiko: patienter, der indlægges, bliver vurderet, om de er i risiko for underernæring.

Seponering: ophør med behandling.

Septisk shock: et shock udløst af bakterier, virus eller svampe.

Serum: den flydende del af koaguleret blod. Det indeholder de antistoffer, som beskytter kroppen mod infektioner.

SIK: steril intermitterende kateterisatin, en-gangs-kateterisation med intervaller, tømning af blæren.

Skærmning: en metode, der praktiseres for at beskytte en patient eller en borger.

Slimhindelæsion: ødelæggelse af slimhinderne.

Småtspisende: især ældre mennesker med ernæringsmæssige risikofaktorer eller pga. utilsigtet vægttab eller nedsat appetit.

Somatisk sygdom: fysisk sygdom (i modsætning til psykisk sygdom).

Spasticitet: muskelkrampe.

Spejling: at se, hvad andre gør, og gøre det samme.

Stamceller: grundcellerne i knoglemarven, som er udgangspunkt for dannelse af blodets celler.

Sternotomi: deling af brystbenet.

Sternum: brystben.

Stimuli: ydre sansepåvirkninger.

Stix: urin-teststrimmel.

Stressinkontinens: ufrivillig vandladning i forbindelse med anstrengelse.

Subkutan: i underhuden.

Sygeplejeteoretiker: sygeplejersker, der beskriver deres syn på pleje og omsorg.

T

Takykardi: hurtige hjerteslag.

Toksiner: giftstof, dannet af sygdomsfremkaldende bakterier.

Tremor: rystelser.

Trendelenburgs lejring: lejring med hovedgærdet lavt og benene højt for at få blodet op til hjerte, lunger og hjerne.

Trombocytter: blodplader.

Trombose: blodprop.

U

Udflåd: sekret fra skeden.

Urgeinkontinens: (tranginkontinens) ufrivillig vandladning pga. vandladningstrang, man ikke kan undertrykke.

Uridom: hjælpemiddel, der sættes på penis og kobles til urinopsamlende pose ved urininkontinens.

Urinretention: at vandet ikke kan lades.

Urørlighedszone: en zone for, hvor tæt man kan komme på et andet menneske uden at overskride dets grænser.

V

Vagina: skede.

Vaginalt: i skeden.

Venepumpeøvelser: vippe- eller rotationsøvelser med fødderne, så musklerne i underbenet aktiveres og dermed hjælper blodet i benets vener på vej tilbage mod hjertet.

Venflon: plasticrør til at placere i blodåren til indgift af væske eller medicin.

Vulva: ydre del af de kvindelige kønsorganer.

Væske- og vandladningsskema: skema, der udfyldes i forbindelse med udredning for inkontinens.

Vådindikator: farvemarkeret område, der udviskes, når bleen bliver våd.

Ø

Ødem: væskeophobning i underhuden.